

شهروند| بسیاری از نواندیشان دینی

و چهره‌های دانشگاهی از امام موسی صدر به عنوان مرد موفق عرصه تبلیغ یاد می‌کنند. دکتر خائیکی در معرفی امام

موسی صدر می‌گوید:«امام موسی صدر در شناخت اسلام دارای روشن‌بینی خاصی بود و از تحجر و تنگ‌نظری به دور بود. در لبنان شناخت علمی از جامعه شیعیان که گرفتار فقر و بی‌سوادی بودند، به دست آورد و از همین روست که سطح اول موضع‌گیری‌ها و حرکت‌های امام موسی صدر حرکت به سمت کارهای خیریه و توانمندسازی جامعه و بخصوص، جامعه شیعه بود.» اگر چه فعالیت‌های این چهره دینی در کشور لبنان برجسته‌تر است، اما حوزه فعالیت‌های امام موسی صدر را باید فراتر از لبنان دانست. وی علاوه بر لبنان، کوشید زمینه‌های نزدیک شدن اسلام و مسیحیت را نیز پایه‌گذاری کند. این نواندیش دینی در آستانه ماه مبارک رمضان در تاریخ ۲۱ اکتبر ۱۹۷۱ (مطابق ۲۹ مهر ۱۳۵۰) پیامی را ارسال می‌کند که این متن پیام در موسسه فرهنگی تحقیقاتی امام موسی صدر منتشر شد؛ در ادامه بخش‌هایی از آن را می‌خوانیم.

مباداروزه به‌عادت‌ی سرگرم‌کننده‌بدل شود
دگر بار، رمضان مبارک فرارسیده‌است؛ دگر بار، روزه می‌گیریم، شب زنده‌داری می‌کنیم، شعایر را دو چندان می‌کنیم و سرانجام عید را با شادمانی و خشنودی جشن می‌گیریم و پس از آن به زندگی عادی باز می‌گردیم. بدین سنان سال‌ها تکرار و بر حجم خاطرات افزوده می‌شود. اما بیم آن می‌رود که روزه به عادت‌ی بی‌روح و شعایر آن به سنت‌هایی سرگرم‌کننده بدل و ماه رمضان از همه معانی اصلی‌اش تهی شده باشد. با نگاهی سریع در می‌یابیم که این مشکل، یعنی مشکل و مسأله روزه و رمضان، مسأله همه عبادات و همه مناسبت‌هاست. این آفت به همه عبادات و ایام راه یافته و اماکن مقدس و شعایر دینی و همه آموزه‌های آسمانی را در بر گرفته است.

نقش راهبری دین در هدایت آدمی

آینقش راهبری دین در هدایت آدمی به آخر رسیده است؟ و به آیین‌ها و خاطرات و تجمل بدل شده‌است؟ یا این که اساساً آموزه‌های دینی برای تخدیر آدمی آمده‌اند و از آنجا که سختی‌ها فراگیرند این آموزه‌ها نیز همه زندگی آدمی را فرا گرفته‌اند. آیا اکنون که آدمی بر بسیاری از مشکلات و سختی‌هایش چیره گشته، بایداز نقش دین بکاهیم؟

آثار روزه‌داری رامی‌بینیم

بهتر است پیش از آن که دیگران از ما بپرسند، ما خود این پرسش دشوار را از خود بکنیم. اما حقیقت این است که این پرسش و پاسخ‌ها بیشتر مطرح شده‌اند، اما ما آنها را نادیده گرفته‌ایم، از

نجوا

ثواب روزه و حج قبول آن کس بود که خاک میکده عشق را زیارت کند
حافظ

آیین

روزه‌داری در آذربایجان شرعی

اینجا کسی برای سحری خواب نمی‌ماند

مردم خطه آذربایجان شرقی آداب و رسوم ویژه خود را در ماه مبارک رمضان دارند. در اکثر نقاط آذربایجان مردم به پیشواز ماه رمضان رفته و به رفت‌و‌رو ب خانه و تا حدودی خانه تکانی می‌پردازند. در بعضی از شهرهای این دیار این رفت‌و‌رو ب به صورت گسترده‌تری انجام می‌شود و مساجد شهر را نیز در برمی‌گیرد. یکی از سنت‌های مردم آذربایجان در این ماه سبزدن به دویستان و آشنایانی است که به تازگی داغ دیده‌اند. سنت بازدید از خانواده داغ‌دیده رامی‌توان سنتی آشنادر بین مردم ایران هنگام عید دانست. بنابراین شاید بتوان این گونه برداشت کرد که آذری‌ها ماه رمضان را نوعی عید می‌دانند. از سنت‌های دیگری که در بین آذری‌ها رواج دارد افطاری دادن است، به‌طوری‌که دعوت کردن برای مراسم افطار از اواخر ماه شعبان آغاز و در بیشتر خانه‌هایمهمانی‌های افطار برگزار می‌شود.

آبگرمکن، یخچال، فریزر،

اجاق گاز و اشیای بلند و

بسیار سنگین باید با بست یا

تسمه‌های مناسب به کف و

دیوار منزل محکم شوند.

دعای روز سوم ماه رمضان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
اللّٰهُمَّ ارْزُقْنِیْ فِیْهِ الذَّهْنَ وَالتَّنْبِیَةَ وَبِعَظْمِیْ فِیْهِ مِنْ السَّفَافِهِ وَالتَّمْوِیْهِ وَاجْعَلْ لِیْ نَصِیْبًا مِنْ کُلِّ خَیْرِ تُنَزَّلُ فِیْهِ یَچودک یا اُجودُ الاُجودِین.

خدایا روزی کن مراد را آن روز هوش و خودآگاهی را و دور بدار در آن روز از نادانی و گمراهی و قرار بده مرا بهره‌وفایده‌از هر چیزی که فرود آوردی در آن‌به‌بخشش خودت‌ای بخشنده‌ترین‌بخشنندگان.

یادداشت

نشانه‌های رضایت الهی

می‌فرماید رضایت من در گرو رضایت توست نسبت به قضایی که من برای تو مقدر کرده‌ام. بعد از این که دانستیم خداوند چگونه از بندگان رضایت پیدا می‌کند، اکنون باید با نشانه‌های رضایت خداوند از یک بنده آشنا شویم. جناب موسی‌بن‌عمران پاسخ این سؤال را از خداوند این‌گونه دریافتند: «مَانی که عیدی را برای اطعام آماده کردم و او را از معصیت بازداشتم، این نشانه رضایت من از آن بنده است.»

در جامعه نیز می‌توان علامت‌های رضایت خداوند از خلقتش را جست‌وجو کرد. در دور‌های که رهبران امت‌ها به عدالت فرمانروایی‌کننده‌این وضع جامعه‌نشانه خشنودی خداونداز مردم‌است و برعکس، ظلم پادشاهان نشانه غضب الهی است. پروردگار عالم در حدیث معراج می‌فرماید: هر کسی طبق رضایت من عمل کند سه خصلت دایمی به او می‌بخشم:

به او مقام شکری می‌دهم که هرگز به جهالت نیامیزد. مقام ذکری به او عطا کنم که هر‌گز گرد فراموشی برآن ننشیند و مقام حبی می‌دهم که هیچ محبت بندگان در آن‌رخنه‌نکند. خداوند‌به ما توفیق جلب رضایت‌را عنایت بفرم‌و ما را یاری‌ده تا به خاطر رضایت مخلوق، مورد غضبت قرار نگیریم، چرا که خود وعده‌دادی هر کسی غضب خالق را به رضایت مخلوق ترجیح دهد، همان بنده را بر ایشان مسلط می‌گردانی.

درنگ

نامه عرفانی امام به عروش به مناسبت آغاز ماه رمضان

کاخ نشینان نیز دنبال قدرت مطلق هستند

امام خمینی(ره) در نامه‌ای که به در خواست بانو فاطمه طباطبایی، عروشخان خطاب به ایشان نوشتند، اندرزهایی عرفانی و اخلاقی را یادآور شدند. در این نامه که به تاریخ اردیبهشت سال ۶۶ مطابق با شعبان ۱۴۰۷ قمری نگارش شده است، به پایان یافتن روزهای ماه شعبان و ورود به ضیافت الهی اشاره شده و این‌که با همه این اوصاف نباید از رحمت الهی ناامید بود، متن این نامه به شرح زیر است:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فاطی دختر عزیزم، از من می‌خواهی برای تو چیزی بنویسم؛ چه بنویسد کسی که خود مبتلای به نفس‌اماره باشد و هرگز نتوانسته بلکه‌نخواسته این بیت‌بزرگ‌را بشکند. اکنون در آستانه شهر الله و مقام ضیافت‌الله هستیم و من خود اقرار دارم که لایق این ضیافت نیستم. شهر شعبان المعظم که شهر امامان است در شرف گذشتن و ما خود را نتوانستیم مهیا کنیم برای شهر الله. دعاها را گاهی با لقلقه لسان خواندم و از آنها چیزی حاصل نشد در این آخر شهر عرض می‌کنم، اَللّٰهُمَّ اِنْ لَمْ تَكُنْ غَفْرًا لِنَافِیْمَا مَضَى مِنْ شُعْبَانَ فَاعْفُرْنَا لِنَافِیْمَاقِیْ مِنْهُ(۱) از رحمت حق تعالی مأیوس نیستم و مایش، در دنیا [مباد] روزی که گناهان به آن جارسد که از رحمت حق مأیوس شویم. دخترم این چند روز خواهد گذشت چه با عیش و نوش و چه با رنج و تعب؛ چه با غفلت از فطرت و چه با توجه به آن. عزیزم، خداوند-جل و علا- نور هدایت را در همه مخلوقات خصوصاً انسان نهفته‌است.

فطرت الله، ما را خواهی نخواهی به او متوجه کرده و همه مخلوقات در هر حدی که هستند و به هر مذهبی که گراییده‌اند جز به حق تعالی و کمال مطلق به هیچ چیز توجه ندارند به حسب فطرت؛ گرچه خود ندانند و معتقد به غیر آن باشند انسان کمال مطلق را می‌جوید و می‌خواهد چه آنان که به توهم بت را می‌پرستند و چه آنهایی که حق- جل و علا- را منکرند و به دنبال ریاست. ملحدها گمان می‌کنند متوجه به دنیا و خواستار ریاست و زعامت هستند، لکن به حسب واقع متوجه و خواهان قدرت مطلقه هستند و در جستجوی کمال مطلق و خود گمان خلاف می‌کنند و شاید عذاب و عقاب برای همین جهل و توهمات باشد. تو که مثلاً دنیسال لباس خوب هستی و زینت بهتر، دنبال حق می‌گردی و کاخ‌نشینان نیز دنبال قدرت مطلق هستند و اِنْ مِنْ شَیْءٍ اِلَّا یَسْبُغْ یَحْمَدُهٗ وَ لَکِنْ لَا تَقْفُوْنَ نَسْبِیْحَهُمْ(۲) و قَضٰی رَبِّکَ اَلَّا تُعْبَدُوْا اِلَّا اِیَّاهُ(۳) بنا بر وجهی این کلام دامنه دارد. بهتر آن‌که درز بگیرم و تو را و خود و همگان را به خدای تعالی بسپارم.

اوقات شرعی به افق، تهران

اذان صبح	طلوع‌افتاب	اذان‌ظهر	غروب‌آفتاب	اذان‌مغرب
۰۴:۲۹:۰۲	۰۶:۱۰:۰۶	۱۳:۰۱:۴۶	۱۹:۰۶:۴۰	۱۵:۰۱۵:۲۰

صورت است که آثار این گنج گرانمایه را در زندگی و در ساختن تمدن خودمی‌بینیم.

عقل و دل را در کنار جسم فعال کنیم

روزه ماه رمضان و دیگر عبادات و شعایر دینی تنها فعلیتی جسمانی نیستند، بلکه حرکاتی سرچشمه گرفته از عقل و دل‌اند که به قالب حس در می‌آیند و با آن در می‌آمیزند، از همین رو هرگاه به دور از دخالت عقل و دل انجام گیرند، اعمالی خشک، کم‌رنگ و تقلیدگونه‌اند که ما را به خود مشغول می‌کنند، ولی تأثیری نمی‌گذارند بر ماست تا در این تجربه تازه‌و این ماه مبارک و در روزهاش، عقل و دل را در کنار جسم فعال کنیم. باید تفکر و تأمل کنیم، باید عشق بورزیم و حساس باشیم. بایداین عشق و آن تأمل را در متن روزه خودجاری کنیم.

ماه وحدت کلمه و وحدت دل‌ها

پیامبر(ص) فرمودند: «تفکر ساعه خیر من عباده سبعین سنه» (یک ساعت تفکر، برتر از هفتاد سال عبادت است.) امام صادق(ع) نیز فرموده‌اند: «هل الدین الا‌الحب؟» (آیا دین جز محبت است؟) این چنین روزه زنده‌ای، سیر آتش است و یکی از ارکان اسلام، مهمانی خداوند است و تکریم انسان، قدر انسان است و قدر او. فقط در این صورت است که رمضان شرایط و فضای را فراهم می‌کند که در آن انسان گرمی ساخته می‌شود، انسانی که فاتح‌مکه است و پیروز بدر و سازنده تاریخ این چنین رمضانی ماه الفت و همدردی با دیگران و فصل فراموشی کینه‌ها و اتحاد صوف است. ماه وحدت کلمه و وحدت دل‌ها و ماه رستاخیز دوباره امت است.

روزهداری و تندرستی

زنان باردار در چه شرایطی می‌توانند روزه بگیرند؟

این‌سینا به ایسنا گفت که روزه‌داری در سه‌ماه اول و سوم بارداری توصیه‌نمی‌شود و اگرچه روزه‌داری در سه‌ماه اول باعث سقط جنین نمی‌شود اما می‌تواند باعث اختلال در تمایز و تکثیر سلولی جنین و تشدید حالت تهوع‌مادر شود. متخصصانی که با روزه‌داری زنان باردار چندان مخالف نیستند، دلایلی را برای مخالفت‌کنندگان نشان‌یابن موضوع بیان می‌کنند و اگر شما هم جزو زنان باردارید و اصرار دارید که روزه‌تان قضا نشود، این شرایط را در نظر بگیرید:

• **زن باردار** زمانی می‌تواند فریضه روزه را بجا آورد که فعالیت روزانه کمی داشته باشد و آزمایش‌های خون و ادرار او طبیعی باشد.

• **زنان باردار** روزه‌دار تا جایی که می‌شود نباید از خانه بیرون روند و باید فعالیت کمی داشته باشند، به‌ویژه در هوای گرم.

• **زنان باردار**ی می‌توانند روزه بگیرند که هیچ بیماری خاصی نداشته‌باشند.

• **رژیم غذایی** زنان باردار باید حاوی پروتئین، سبزی و میوه‌ها و خوراکی‌های شیرین مفید و مغذی مانند خرما باشد.

• **اگر زن باردار**ی خواست روزه بگیرد، باید در وعده‌های افطار از مایعات و مواد غذایی سبک استفاده و به فاصله چندساعت شام‌بخورد.

• **زنان باردار** در زمان سحری باید از مواد غذایی حاوی کربوهیدرات، گردو، خشکبار و خرما استفاده در صورت بروز سردرد و سرگیجه روزه‌ر متوقف کنند.

آنها چشم پوشیده‌ایم و از سخن گفتن درباره آنها روی بر تافته‌ایم تا با واقعیت دلپره‌آور و تلخ روبه‌رو نشویم. آیا در روزه‌هامان آثار روزه را می‌بینیم؟ و در نمازمان عروج آن را؟ آیا در «فطر» و «قربان» معانی این اعیاد و کارکردشان را حس می‌کنیم؟ آیا شعایر، فعل و انفعال و اماکن مقدس در ما اثر دارند؟ آیا در مسجدالاقصی و کلیسای قیامت آن معانی را که باقیوه برای امت‌مان روشن بود، یافته‌ایم.

تشتت‌مان را به‌هم‌دلی بدل کنیم

اینها تجارب تلخ و دردآور ما در متن واقعیت تلخ و دردآور ماست. پس بار دگر با نگاهی واقع‌بینانه، همه‌جانبه و با شجاعت و بینش آموزه‌های دین‌مان را ارزیابی کنیم، شاید راهی نو بییابیم و در آنها زندگی بدمیم و از هستی خود به دین و آموزه‌های‌والایش ببخشیم تا جایگاه رفیع و فراگیر خود را باز یابد. بگذاریم دین ابعاد وجودی ما را فراتر ببرد و کثرت‌مان را وحدت بخشد و تشتت‌مان را به‌هم‌دلی بدل کند.

اندیشه‌دینی در همه ابعاد زندگی

هر گاه اندیشه دینی و آموزه‌هایش در همه ابعاد زندگی‌مان در خانه، در بازار، در دفتر کار و در عرصه‌های حیات ما حضور داشته باشد، هر گاه حصار‌ها را از احساس دینی در بند در عبادتگاه‌ها، برداریم و بگذاریم این احساس به کلیت حیاتمان راه یابد، به زندگی‌مان پا نهد، تا اختیار ما به دست او باشد و اثر گذارد و هدایت کند، هر گاه به او فرصت دهیم و نخواهیم که با منزوی کردن او از نقشش بکاهیم و او را از میان ببریم، نتهار در این